

18 Barok i sarmatyzm

WYMAGANIA WYNIKAJĄCE Z PODSTAWY PROGRAMOWEJ

XI. Rzeczpospolita Obojga Narodów i jej sąsiedzi w XVII wieku. Uczeń:

6) rozpoznaje charakterystyczne cechy kultury baroku, odwołując się do przykładów architektury i sztuki we własnym regionie

CELE LEKCJI

Uczeń:

ZNA

- datę: 1568,
- postacie: Giovanniego Lorenza Berniniego, Rembrandta, Jana Andrzeja Morsztyna,
- okoliczności, w jakich doszło do narodzin baroku,
- ramy chronologiczne epoki baroku,
- główne przyczyny słabości Rzeczpospolitej w XVII w.

ROZUMIE

- pojęcia: barok, lęk przed pustką, światłocień, sarmatyzm,
- związek między wzrostem religijności Europejczyków a pojawieniem się baroku.

POTRAFI

- wyjaśnić, dlaczego na przełomie XVI i XVII w. zakończył się renesans,
- scharakteryzować sytuację w Europie w XVII w.,
- scharakteryzować architekturę i rzeźbę baroku,
- scharakteryzować literaturę baroku,
- podać przykłady budowli barokowych na ziemiach polskich, w tym we własnym regionie,
- scharakteryzować polskie malarstwo barokowe,
- wymienić główne cechy ideologii sarmackiej,
- dostrzec wpływ sarmatyzmu na postawę polskiej szlachty wobec sytuacji wewnętrznej Rzeczpospolitej w XVII w.

CZAS ZAJĘĆ

1 godzina lekcyjna.

I. Wprowadzenie

Prosimy uczniów o przypomnienie najważniejszych zmian, jakie w sposobie postrzegania człowieka i świata wniósł renesans. Następnie informujemy, że podczas tych zajęć sprawdzimy, jak wydarzenia XVII w. wpłynęły na tę renesansową wizję. Podajemy temat i formułujemy cele lekcji.

II. Rozwinięcie

Informujemy uczniów, że dzisiejsze zajęcia będą polegały na zgromadzeniu informacji na podstawie kilku ilustracji i dołączonych do nich pytań.

Dzielimy uczniów na grupy i rozdajemy instrukcje ►  oraz ilustracje ► .

Grupa I

Zapoznajcie się z ilustracją. Waszym zadaniem jest ustalenie odpowiedzi na główne pytanie:

- Co doprowadziło do narodzin baroku?

W tym celu zastanówcie się nad poniższymi kwestiami:

1. Jaka jest symboliczna wymowa tej ilustracji?
2. Jakie mogły być przyczyny ukazania sytuacji widocznej na ilustracji?
3. Jaki stosunek ludzi do świata i religii prezentuje scena ukazana na ilustracji?

Grupa II

Zapoznajcie się z ilustracją. Waszym zadaniem jest ustalenie odpowiedzi na główne pytanie:

- Czym charakteryzowała się architektura baroku?

W tym celu zastanówcie się nad poniższymi kwestiami:

1. Jakie cechy miały budowle barokowe?
2. Czym się różniły od budowli w stylu gotyckim lub renesansowym?
3. Co mogło oznaczać stwierdzenie „przez oczy do duszy”?

Grupa III

Zapoznajcie się z ilustracją. Waszym zadaniem jest ustalenie odpowiedzi na główne pytanie:

- Czym charakteryzowało się wnętrze barokowej świątyni?

W tym celu zastanówcie się nad poniższymi kwestiami:

1. Co znajdowało się wewnątrz świątyni barokowych?
2. Jaki cel zamierzano w ten sposób osiągnąć?
3. Co mogło oznaczać stwierdzenie „lęk przed pustką”?

Grupa IV

Zapoznajcie się z ilustracją. Waszym zadaniem jest ustalenie odpowiedzi na główne pytanie:

- Czym charakteryzowało się malarstwo baroku?

W tym celu zastanówcie się nad poniższymi kwestiami:

1. W jaki sposób artysta ukazał namalowaną przez siebie scenę?
2. Co chciał w ten sposób osiągnąć?
3. Czy osiągnął ten cel? Co o tym świadczy?

Uczniowie pracują w grupach, analizują ilustracje i przygotowują się do prezentacji. Po wykonaniu zadania przedstawiają wyniki swojej pracy. Przed każdą prezentacją wyświetlamy na ekranie lub tablicy multimedialnej zdjęcie każdej z grup (komentarz do lekcji).


Po zakończeniu każdej prezentacji pytamy pozostałych uczniów, czy zgadzają się z dokonaną przez daną grupę analizą, a następnie zachęcamy do przedstawienia własnych dodatkowych wniosków. Korygujemy też ewentualne błędne konkluzje.

W kolejnej części zajęć informujemy, że barok szybko dotarł na ziemię polskie i znalazł uznanie wśród polskiej szlachty. Korzystając z wykonanej samodzielnie prezentacji multimedialnej, prezentujemy największe dokonania architektury i sztuki polskiego baroku.

Zapisujemy na tablicy hasło: sarmatyzm. Następnie odtwarzamy piosenkę *Psalm rodowodowy* Jacka Kowalskiego.

Przed wystuchaniem piosenki zapisujemy na tablicy pytania:

1. Skąd rzekomo wywodziła się polska szlachta?
2. Czym charakteryzował się Sarmata?
3. Co wskazuje na bajkowość i mityczność polskich wierzeń związanych z Sarmatami?

Po wystuchaniu wypowiedzi przedstawiamy mapę mentalną (materiał dla nauczyciela) dotyczącą sarmatyzmu  i na jej podstawie dokonujemy prezentacji tego szlacheckiego światopoglądu.

W podsumowaniu pytamy uczniów, czy ich zdaniem sarmatyzm sprzyjał idei reformy państwa, czy raczej jego rozkładowi.

III. Podsumowanie

Pytamy uczniów, co – ich zdaniem – w XVII w. zostało z renesansowej wizji świata i człowieka, o której była mowa na początku zajęć, oraz o przyczyny takiego stanu rzeczy.

Zachęcamy uczniów do dokończenia poniższych zdań:

- Moim zdaniem barok był...
- Sarmatyzm sprawił, że...
- Uważam, że zjawiska, do jakich doszło w kulturze w XVII w., były...

Metody kontroli

Ćwiczenia 1 i 2 (zeszyt ćwiczeń, s. 58–60).

Praca domowa

Ćwiczenie 3 (zeszyt ćwiczeń, s. 60–61).

Materiał dla nauczyciela

Mapa mentalna

Jest to metoda polegająca na graficznym przedstawieniu zagadnienia z wykorzystaniem pojęć, symboli, haseł i zwrotów kojarzących się uczniowi z danym zagadnieniem. Mapa mentalna pomaga w zebraniu i uporządkowaniu najistotniejszych informacji, w określeniu istniejących między nimi związków i zależności oraz w usystematyzowaniu uzyskanej przez ucznia wiedzy. Może też pełnić funkcję notatki zawierającej najważniejsze informacje z lekcji.

Przebieg pracy z wykorzystaniem mapy mentalnej:

1. Nauczyciel dzieli klasę na grupy i każdej z nich przekazuje materiały potrzebne do wykonania mapy.
2. Następnie przedstawia zagadnienie do omówienia lub formułuje problem do rozwiązania. Uczniowie zapisują w centralnej części mapy słowo (pojęcie kluczowe).
3. Uczniowie w grupach przygotowują swoje skojarzenia z podanym słowem (pojęciem) w formie haseł, rysunków lub symboli, a następnie porządkują je i umieszczają na mapie w taki sposób, aby ukazać istniejące między nimi związki i zależności.
4. Grupy prezentują wykonane przez siebie mapy.
5. Nauczyciel podsumowuje pracę grup i ocenia zaprezentowane mapy.

Komentarz do lekcji

W przypadku grup II i III nauczyciel powinien dodatkowo pokazać przykłady architektury barokowej z regionu. Zadanie w postaci przygotowania prezentacji można też zlecić wybranym osobom na tydzień przed planowanymi zajęciami.